

De pastorie in oorlogsjaren

Duitsers, Engelsen, geestelijken en onderduikers in de pastorie

Kapelaan Knipscheer

Op 30 maart 1937 werd Cornelis Jozef Knipscheer kapelaan te Fijnaart. Hij was dit tot hij eind oktober 1941 naar Ginneken ging. Hij stond 3 jaar als Kapelaan in Fijnaart toen in mei 1940 de oorlog uitbrak. Na de capitulatie van het Nederlandse leger, capituleerde op 28 mei 1940 ook het Belgische leger. In de nasleep hiervan werden er Franse en Belgische krijgsgevangenen met Rijnaken vanuit België via Nederland naar Duitsland gevoerd. Op donderdag 30 mei 1940 voer een dergelijk konvooi volgepakt met Belgische krijgsgevangenen het Hollands Diep in ter hoogte van Willemstad.

Eén van de vier schepen, de Rhenus 127, voer op een magnetische mijn, die in de begindagen van de oorlog door Duitse troepen in het Hollands Diep was afgeworpen. Hierbij kwamen minstens 167 mensen om en 276 raakten mensen gewond. Samen met de Willemstadse Pastoor heeft Kapelaan Knipscheer de slachtoffers opgezocht, hen geestelijke hulp verleend, de biecht afgenomen en de Heilige Absolutie verleend. Een moedige taak in moeilijke omstandigheden vlak na de ramp. 's Avonds laat wilde hij, diep onder de indruk

van de gebeurtenissen en oververmoeid met de motor terug naar Fijnaart. In verband met de 'Sperrzeit' was het verboden om met licht op te rijden. Hij is die avond in botsing gekomen met een taxi waarin zich de 'Ortskommandant' van Willemstad bevond. Na een korte inspectie verklaarde de Ortskommandant: 'Er ist kaput, ganz kaput. Wir fahren vort'. Ze legden hem aan de kant van de weg en reden verder.

Later in die nacht is hij met een zware hersenschudding, ernstige hoofdonden en verschillende andere kwetsuren naar de Fijnaartse pastorie vervoerd. Er werd gevreesd voor zijn leven en daarom werd hij terstond voorzien van de Sacramenten der Stervenden. Na enkele dagen buiten bewustzijn te zijn geweest, knapte hij langzaam weer op. Eén van de eerste woorden die hij sprak toen hij weer bij bewustzijn was, waren: 'Nou zijn jullie nog niet van mij af!'

Vanwege zijn verdiensten ontving hij van Koning Boudewijn van België op 22 juni 1951 de onderscheiding: "Ridder in de Orde van Leopold II."

Begin 1944 gaf de commandant van de Duitse weermacht in West-Europa, veldmaarschalk Rommel, bevel tot omvangrijke inundaties in West-Nederland. De Heijningse Polders vielen eveneens onder dit bevel. Vóór 15 maart 1944 moest het te inunderen gebied ontruimd zijn; het gehele gebied werd tot 'Sperrgebiet' verklaard. Degenen die zelf geen evacuatie-adres konden vinden, zouden er een van gemeentewege worden toegewezen.

De kapelaans De Nijs en Michielsen gingen zich op de hoogte stellen bij de parochianen die moesten vertrekken. Ongeveer 550 parochianen moesten hun woningen verlaten. Grotendeels konden ze in Fijnaart zelf bij familie of kennissen terecht, maar verschillenden gingen naar Standdaarbuiten, Oud Gastel, Wouw, enzovoort.

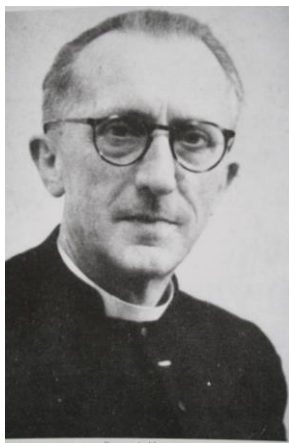
De kapelaans kwamen ook bij een moedeloze weduwe Reijnders-Rijsdijk aan de Oude Heijningse dijk no 29. Ze wist nog niet waar ze met haar gezin, dat behalve haarzelf een dochter en acht grote jongens telde, naar toe kon gaan. Toen de kapelaans 's middag thuiskwamen voor het middagmaal, bespraken zij het geval-Reijnders met pastoor Hoevenaars. Unaniem werd besloten de familie onderdak te verschaffen op de pastorie. Met wat passen en meten moest dat kunnen.

De zolder werd slaapplek voor de jongens, moeder en dochter Jo kregen de kamer van de huishoudster (ook op zolder) toegewezen. [zowel de zolder als de meidenkamer zijn nog in originele staat - toevoeging Marcel Deelen]

In veel gezinnen met evacués was de verhouding zeer goed: tussen een der grotere jongens Reijnders en het tweede meisje van de pastorie, misschien te goed. 'Amor in de pastorie' noteert pastoor Hoevenaars.

Tegenover de pastorie stond de katholieke school, waarin al geruime tijd een 'Lager' was gevestigd. Pastoor Hoevenaars had 20 februari 1944 aan de bisschop meegedeeld, dat in de school mannen ondergebracht waren die in Stampersgat en Standdaarbuiten voor de Duitse Wehrmacht moesten werken. In de periode 11 tot 17 juni werd de school schoongemaakt, want er zou nu een Duitse Rode Kruispost in komen. Op de pastorie moesten Duitse officieren met hun oppassers worden ondergebracht. De pastoor en de kapelaans besloten de pastorie te verlaten, zodat de geëvacueerden in de pastorie konden blijven. Ze konden hun intrek nemen bij de familie Akkermans in de Appelaarseweg. De familie Reijnders wilde echter niet dat de priesters dit offer voor haar brachten en vond dat zij plaats moesten maken. Het gezin Reijnders vertrok toen naar de familie Akkermans. Pastoor Hoevenaars vond het overigens heel eigenaardig dat de inkwartiering praktisch beperkt bleef tot de pastorie en de katholieke scholen.

Aantekeningen van pastoor Hoevenaars tijdens de Bevrijdingsdagen

Op zondag 29 oktober 1944, het feest van Christus Koning, werd de plechtige mis met drie heren plotseling verstoord door het schieten vanuit geallieerde vliegtuigen op Duitse auto's die vlak bij de katholieke kerk stonden. De mensen vluchtten de kerk uit. Er was één dode, een protestant (dit was Gerrit Jacobus Bakker). In de hoogmis en in het lof kwamen zo goed als geen parochianen. Er waren veel vliegtuigen in de lucht en er werd voortdurend geschoten. De volgende dag werd de kelder onder de pastorie als schuilkelder ingericht.

Die nacht sliepen daar de parochiegeestelijken, de zusters van het klooster en vijf gezinnen. Op dinsdag 31 oktober werden in de kerk nog wel missen gelezen, maar het schieten werd steeds erger, zodat de pastoriebewoners en de vluchtelingen in de kelder moesten blijven en ook daar de maaltijden gebruikten.

Op Allerheiligen was het al te gevaarlijk om de diensten in de kerk te doen; de missen werden daarom opgedragen in het kolenhok van de kelder. Er vielen veel granaten in het dorp. De Duitsers lieten de toren van de protestantse kerk springen. Fijnaart telde toen al vele gewonden en ook enkele doden. Ook in de pastoriekelder werden gewonden binnengebracht, waaronder één ernstige, To van der Zande.

De nacht van woensdag op donderdag was vreselijk en angstaanjagend door het aanhoudend granaatvuur. Er werd veel gebeden. Aan To van der Zande werden de sacramenten der stervenden toegediend. Door haar broer Minus en Jo van Sprundel

werd ze per bakfiets naar de Noordschans van Klundert gebracht, vanwaar ze door Duitsers naar een ziekenhuis in Dordrecht werd vervoerd. Zij keerde terug in haar ouderlijk huis eind mei 1945, op dezelfde dag als haar broer die samen met haar naar Dordrecht gebracht was, waar ze elkaar uit het oog verloren hadden.

De pastoor noemt de nacht van donderdag op vrijdag 3 november een hel. Kerk, pastorie en klooster werden flink onder vuur genomen. De kerk kreeg veel voltreffers, de pastorie één in de zogenaamde zaal. Door de Duitsers werden enkele huizen in brand

gestoken. Steeds meer gewonden en vluchtelingen kwamen in de pastoriekelder. Alles samen ruim 100 mensen. De drie Duitsers, die niog steeds in de pastorie waren, deelden mee dat in de namiddag (van vrijdag 3 november) de toren van de katholieke kerk zou worden opgeblazen. Om halfzeven stortte hij met donderend geraas in en vernielde een derde van de kerk, plus orgel, doopvont, uurwerk enzovoort.

Na hun laatste wandaad

trokken de Duitsers af. Iedereen voelde het als een verlossing, want het granaatvuur was verschrikkelijk geweest.

Op zaterdagmorgen om half vijf stapte de eerste Engelsman in de kelder. Het was een opluchting, doch er was geen enthousiasme. Teveel angst was er doorstaan en teveel leed hadden de mensen meegemaakt.

(....)

Op maandag 6 november werden drie missen gelezen in de kapel van het zusterklooster. De kapel was wel flink gehavend, doch nog bruikbaar. Op die dag trokken de meeste mensen uit de pastoriekelder weg, terug naar huis. Engelse troepen bezetten Fijnaart. In de zéér geteisterde pastorie waren in één nacht ruim 100 militairen gelegerd.